

lic. Łukasz Gawroński

Państwowa Szkoła Wyższa

im. Papieża Jana Pawła II

w Białej Podlaskiej

PALESTYŃSKIE ORGANIZACJE TERRORYSTYCZNE A BEZPIECZEŃSTWO PAŃSTW BLISKIEGO WSCHODU

PALESTINIAN TERRORIST ORGANIZATIONS AND THE SECURITY OF THE MIDDLE EAST COUNTRIES

Streszczenie

W opracowaniu przedstawiono wpływ organizacji terrorystycznych na bezpieczeństwo Bliskiego Wschodu. Ukazano zakres pojęciowy dotyczący omawianego zagadnienia. W oparciu o literaturę przedmiotu ukazany został terroryzm oraz jego źródła wraz z typologią. Opisano również granice Bliskiego Wschodu, źródła terroryzmu oraz sytuację uchodźstwa w danym regionie wraz ze strukturami i działaniami terrorystów. Terroryzm, jaki panuje w rejonie Bliskiego Wschodu został pokazany z perspektywy organizacji terrorystycznych. Terrorysty podążając za swoimi wierzeniami, ideami zmuszają mieszkańców do ucieczki z regionu.

Słowa kluczowe: aktywizacja, grupy, fundamentalizm, kalifat, organizacje

Abstract

The study presents the impact of terrorist organizations on the security of the Middle East. The scope of the concepts related to the discussed issue was shown. Based on the literature on the subject, terrorism and its sources with typology are presented. The borders of the Middle East, the sources of terrorism and the situation of refugees in a given region, together with the structures and activities of terrorists, are also described. Terrorism that prevails in the Middle East region has been shown from the perspective of terrorist organizations. Terrorists, following their beliefs, force the inhabitants to flee the region.

Keywords: activation, groups, fundamentalism, caliphate, organizations

Wstęp

Terroryzm w dzisiejszym świecie stanowi bardzo poważny problem dla bezpieczeństwa wewnętrznego poszczególnych państw. Terroryzm od dawna istniał w różnych formach, ale dopiero w czasach, w których żyjemy jest on bardziej zauważalny. Zwracamy na niego uwagę, ponieważ mamy dostęp do różnego rodzaju mediów: telewizji, radia, Internetu, w których każdy atak terrorystyczny jest nagłaśniany. Terroryzm w podstawowym znaczeniu kojarzony jest bowiem z użyciem lub groźbą użycia przemocy w celach *stricte* politycznych¹. Główną cechą, jaka prowadzi terrorystów są ich własne wartości, dzięki którym mogą oni dążyć i realizować swoje cele. Działania terrorystów podczas zamachów na głowy państw czy też na wybrane ważne osobistości narażają życie niewinnych ludzi, którzy przebywają w pobliżu zagrożenia. Wartości religijne, kulturowe czy też idee polityczne są dla pewnych ludzi tak ważne, że są oni w stanie zabić drugiego człowieka albo ponieść śmierć.

W dzisiejszych czasach pojawia się mnóstwo niespotykanych wyzwań, zagrożeń, które ciągle przybierają na sile. Są to zjawiska takie jak: globalizacja, cyberterroryzm, terroryzm międzynarodowy oraz problemy natury społecznej. Bardzo trudnym wyzwaniem jest ciągle zapewnianie bezpieczeństwa, ponieważ dynamika wyżej wspomnianych zjawisk tworzą zagrożenia, które ciężko przypisać do konkretnej grupy.

W regionie Bliskiego Wschodu pojawiają się liczne zagrożenia i wyzwania, które dotyczą bezpieczeństwa narodowego, jak i międzynarodowego. Terroryzm stanowi jedno z kluczowych zagrożeń dla bezpieczeństwa narodowego, poprzez zamachy z użyciem coraz to nowych broni i zastosowaniem nowych taktyk, mających na celu atak na ogromną liczbę ludzi. Wiele zagrożeń dla bezpieczeństwa narodowego ma swoje źródło w stanie relacji międzynarodowych i odwrotnie, wiele zagrożeń wewnętrznych, kształtujących się w obrębie polityki państwowej, wywołuje skutki międzynarodowe. Do najważniejszych zagrożeń dla bezpieczeństwa państwa możemy zaliczyć: rywalizację polityczną i strategiczną, konflikty między państwowe i terroryzm.

Istota terroryzmu

Badania nad zjawiskiem terroryzmu przez ostatnie lata były naznaczone bardzo trudnymi dylematami oraz wieloma trudnościami w kwestii skonstruowania definicji terroryzmu. Trudności nie dotyczą tylko zjawiska terroryzmu, ale także pojedynczych aktów przemocy, które trzeba przyporządkować do odpowiedniej kategorii terroryzmu. Pomimo tego, iż nie ma jednej konkretnej definicji tego zjawiska, każda z instytucji czy też służb posługuje się własną jego definicją. Wiele

---

¹ B. Hoffman, *Oblicza terroryzmu*, Wydawnictwo Bertelsmann Media, Warszawa 2001, s. 41.

definicji powstało wtedy, gdy terroryzm nie miał tak wielkich rozmiarów, jakie widoczne są dzisiaj.

Termin „terroryzm” wywodzi się z łacińskiego słowa terror co oznacza trwogę, przemoc, strach, przerażenie. Piotr Witkowski pisze, że terroryzm to „stosowanie przemocy gwałtu, okrucieństwa w celu zastraszenia kogoś”. Słowo „terror” w języku polskim posiada jeszcze dwa znaczenia: „stosowanie przemocy gwałtu, okrucieństwa w celu zastraszenia przeciwnika”, a także sam skutek takich zachowań w postaci strachu, grozy, trwogi lub zastraszenia².

Współcześnie terroryzm jest jednym z najpoważniejszych zagrożeń na świecie. W dzisiejszych czasach techniki i narzędzia stosowane przez terrorystów sięgają coraz dalej poprzez wykorzystanie siły oddziaływania mediów. Pozwala to terrorystom wpłynąć na psychikę ludności, przez co ataki terrorystyczne są coraz bardziej spektakularne. Terroryzm jest nieprzewidywalny, o czym świadczą różnorakie motywacje i metody działań terrorystów. Cele ataków terrorystycznych są różne, a ponieważ ofiarami ich poczynań mogą być zarówno osoby ściśle określone, jak też zupełnie przypadkowe, nikt nie może czuć się w pełni bezpiecznie.

W definicjach zjawiska terroryzmu podkreśla się takie elementy, jak: ideologia, określone zachowanie, akty przemocy, struktury decyzyjne oraz inne czynniki. Ideologia jest podstawą działań organizacji terrorystycznych. Jest ona siłą sprawczą ataków terrorystów. Wyrażana jest w nawoływaniu do przemocy przy określonym zachowaniu podmiotu, który jest jej ideologicznym przeciwnikiem. Przykładem może być terroryzm ekologiczny, który jest wynikiem światopoglądu organizacji, które stosują akty terrorystyczne skierowane w konkretny zanieczyszczające środowiska, dlatego, że chcą zmiany zachowania instytucji względem środowiska. Jeśli chodzi o określone zachowania, to można wśród nich wymienić wymuszanie ustępstw politycznych, jakich żądają terroryści, zachowania religijne, gospodarcze, zastraszanie społeczeństwa i określonych grup społecznych. Akty przemocy są to zamachy skierowane w życie ludzi oraz narażenie ich zdrowia. Mają na celu spowodowanie zniszczeń materialnych. Odnosząc się do struktur decyzyjnych zaliczyć do nich można państwa, społeczeństwa, organy władzy, grupy społeczne oraz gospodarcze. Z kolei inne czynniki są to czynniki, do których można przypisać wspieranie terroryzmu oraz sponsorowanie go przez inne państwa, nagłaśnianie zamachów oraz organizacji dokonujących ataków terrorystycznych³.

Źródła terroryzmu można podzielić na trzy kategorie: racjonalne, psychologiczne oraz kulturowe⁴. Zazwyczaj źródłami ataków są trudne, długotrwałe, problemy społeczne i polityczne, dotyczące państwa, narody lub pewne grupy społeczne. Istnienie problemów politycznych i społecznych potwierdza przypadek Irlandzkiej Armii Republikańskiej (IRA), jak i istnienie baskijskiego ugrupowania:

² W. Kopaliński, *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych*, Wydawnictwo Wiedza Powszechna, Warszawa 1983, s. 423.

³ B. Bolechów, *Terroryzm w świecie podwubiegunowym*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2003, s. 25.

⁴ B. Hoffman, *Oblicza..., dz. cyt.*, s. 21.

Kraj Basków i Wolność (ETA), a także przykład Ludowego Frontu Wyzwolenia Palestyny.

Powyższy podział źródeł terroryzmu pokazuje, że terroryści działają z racjonalnych przyczyn, kiedy mogą osiągnąć swoje cele w sposób efektywny i przy małym koszcie. Działają oni jak dowódcy wojskowi lub analitycy. Źródła psychologiczne zazwyczaj wynikają z własnej frustracji tych osób oraz z ich niezadowolenia z własnych osiągnięć. Czynniki kulturowe jest bardziej delikatny dla terrorystów, ponieważ możliwość straty jakiegoś elementu kultury występującej w danej grupie może wzbudzić w napastniku postawę obronną oraz agresję wobec tych, którzy przyczynili się do tej utraty. W ten sposób postępują fundamentaliści islamscy, którzy dostrzegają w Zachodzie zagrożenie dla swojej kultury.

Narodziny terroryzmu mają dwa źródła. Pierwszym z nich są konflikty społeczne, a drugim konflikty międzypaństwowe. Wymienione typy konfliktów są przyczyną oraz skutkiem wzrostu omawianego zjawiska. Dzięki temu można wyróżnić następujące uniwersalne źródła terroryzmu⁵:

- Źródła społeczno-ekonomiczne, które wiążą się z różnymi czynnikami, jak np.: edukacja, napięcia społeczne, kryzysy ekonomiczne dostęp do dóbr społecznych. Tomasz Szlendak twierdzi, że: „terroryzm bierze się (...) z niedorozwoju gospodarczego, z nadmiernej liczby ludności, z braku edukacji, z bezwzględności korporacyjnego kapitalizmu (...), z egoistycznych interesów wielkich koncernów”⁶. Można stwierdzić, iż winna temu wszystkiemu jest polaryzacja świata. Autor uważa, że bogactwo elit czy też nędza mas nie są wytłumaczeniem powstania źródeł terroryzmu. Najczęstszym z wspomnianych czynników warunkujących terroryzm jest ubóstwo, aczkolwiek członkowie organizacji terrorystycznych nierzadko są dobrze wykształceni i nie zawsze pochodzą z biedniejszych rodzin. Współcześnie terroryzm wymaga technicznych zdolności oraz umiejętności dowódczych, co można znaleźć w klasach co najmniej średnich. Edward Newman do bezpośrednich przyczyn terroryzmu zalicza łamanie praw człowieka, upokorzenie, desperacką wściekłość, poczucie niesprawiedliwości i zderzenie wartości.
- Źródła socjologiczne, czyli występowanie oraz powszechność pojmowania w niektórych krajach atmosfery społecznej. Sytuacja najbardziej sprzyjająca rozwojowi działań terrorystycznych jest w krajach arabskich i muzułmańskich. W Algierii w odstępie ostatnich lat zginęło ponad 100 tysięcy osób podczas ataków terrorystycznych. Także wojna między Irakiem a Kuwejtem, Irakiem, Iranem oraz Syrią a Jordanią oraz wiele innych są kolejnym tego przykładem.
- Źródła ideologiczne i religijne są podstawowym determinantem współczesnej działalności terrorystycznej. Podstawy ideologiczne wynikają z przyjęcia przez grupy bądź państwa pewnego zestawu idei oraz wartości, przez

⁵ R. A. Kosta, *Terroryzm jako zagrożenie dla bezpieczeństwa cywilizacji zachodniej w XXI wieku*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2007, s.23.

⁶ T. Szlendak, *Terroryzm oczami socjologa*, [w:] V. Kwiatkowska-Dural (red.) *Terroryzm*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2002, s. 56.

pryzmat których postrzegają system stosunków międzynarodowych oraz wzajemne relacje. Podstawy religijne wywodzą się z postrzegania rzeczywistości przez pryzmat dogmatów wiary najczęściej występujących w świecie muzułmańskim: „W świecie islamu religia rządzi wszystkimi dziedzinami życia – polityką, społeczeństwem i kulturą. Szarijat, prawo muzułmańskie, określa każdy aspekt życia, łącznie z okolicznościami, w jakich muzułmanie powinni się udać na świętą wojnę”⁷.

- Źródła psychologiczne, w tym zaburzenia psychiczne oraz nieprzewidywalne reakcje grup. Problemem mogą być umysły przywódców, którzy są w stanie zachęcić do działania ludzi o podobnym toku myślenia. Dla takich osób pewną wizją świata jest idea zabijania, czego zwieńczeniem może być wyobrażona forma nieśmiertelności. Takim zachowaniem osoba usprawiedliwia swoją agresję i zabijanie. Podwładni więc nie mają żadnych wątpliwości co do słuszności aktów terroryzmu. Terroryzm w kontekście grupowym przemawia za użyciem teorii psychologicznych np. wspólna modlitwa, która umacnia więzy wśród terrorystów. Psychologiczne źródła terroryzmu: ksenofobia, szowinizm, uprzedzenia i stereotypy. Można je dostrzec w konfliktach żydowsko-arabskim, hiszpańsko-baskijskim i innych. Innymi źródłami mogą być: strach, poczucie ideologicznej pustki, poczucie błędu, nierówności, opóźnienia w rozwoju, odczucie zagrożenia, wrogość i niechęć. Krzysztof Wolak pisze, że stawanie się terrorystą nie jest świadome i przemyślane, ale jest to stopniowy proces, na który wpływają różne czynniki. Terrorysta jest to osoba nienormalna, pozbawiona uczuć i empatii, psychopata. Jednak wypada stwierdzić, że dzisiejsi terroryści umysłowo są tacy sami jak my, odczuwają podobne emocje, ale wyznają inne wartości np. islamscy fundamentaliści dążą do zniszczenia cywilizacji zachodniej, która według nich jest źródłem całego zła.

Motywy i cele terrorystów zmieniają się poprzez dynamiczny rozwój technologii oraz globalizację systemów informacyjnych. Wzrost konfliktów na tle etnicznym, religijnym, ideologicznym bądź społecznym sprawił, że terroryzm stał się sposobem na rozwiązywanie problemów na skalę globalną. Porównując go z innymi formami przemocy, jest on sposobem osiągnięcia celów przy niskim ryzyku dla sprawcy. Zagadnienia związane z psychiką ludzką w dużej mierze kształtują sposób zachowania człowieka. Emocje odgrywają bardzo dużą rolę w procesie społecznym, gdyż pod ich wpływem często podejmowane są decyzje. Gdy nie można osiągnąć tego, czego dana osoba oczekuje, pojawia się zjawisko frustracji, które może przerodzić się w złość i agresję⁸.

Działalność terrorystyczna jest zatem odpowiedzią na brak możliwości zaspokojenia potrzeb. Ważnym czynnikiem decydującym o powstaniu zjawiska terroryzmu jest fundamentalizm religijny. Frustracja połączona z elementami wywodzącymi się z religii uzyskuje „sankcję boską” i często przeradza się w „świętą wojnę” za wiarę.

⁷ T. Białek, *Terroryzm manipulacja strachem*, Wydawnictwo Studio Emka, Warszawa 2005, s. 64.

⁸ H. Münkler, *Wojny naszych czasów*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2004, s. 7.

Terroryzm organizacji religijnych jest groźniejszy, ponieważ tłumaczy przemoc argumentami, które mówią o boskiej sprawiedliwości i wyższych wartościach. Stosujący przemoc umacniają się w przekonaniu, iż są wykonawcami boskiej woli.

Terroryzm niesie za sobą zagrożenia, które mają charakter bezpośredni i przybierają na sile. Powstają ponadnarodowe grupy terrorystyczne o zdecentralizowanym kierownictwie. Coraz to nowsze techniki przeprowadzania ataków sprawiły, że w latach 90. XX wieku bardzo szybko wzrosła liczba zabitych i rannych podczas zamachów terrorystycznych. Niepokojący jest dostęp do broni konwencjonalnej, jak i broni masowego rażenia oraz dostęp do informacji jak skonstruować i wykorzystać taką broń, co prowadzi do sytuacji, w której stworzenie broni nie jest żadnym problemem dla terrorystów. W takim wypadku nawet małe ugrupowania terrorystyczne są w stanie zastraszyć całe społeczeństwa. Społeczeństwa krajów rozwiniętych, aby bronić się przed atakami z ich strony będą musiały częściowo zrezygnować ze swoich wolności obywatelskich.

Można wyróżnić trzy rodzaje skutków terroryzmu: społeczne, polityczne oraz gospodarcze. Skutki społeczne odnoszą się do ofiar śmiertelnych zamachów. Powstają tragedie rodzinne oraz wspólnotowe po stracie osoby bliskiej członka danej grupy. Rodzi się lęk przed atakiem terrorystycznym, z reguły też powstaje zbiorowa panika i społeczeństwa czują się zastraszone, obawiając się ataków ze strony terrorystów. Skutki polityczne mogą rodzić zbiorową niechęć do organizacji terrorystycznych i ugrupowań lub partii politycznych o podobnym profilu. Reakcją może być większe poparcie w wyborach dla kandydatów o przekonaniach konserwatywnych, potępiających działania rebelianckie. Skutki polityczne również mogą rodzić napięcia wewnątrz społeczeństwa, które przejawiają się we wzroście roli grup nacjonalistycznych występujących przeciw niektórym mniejszościom narodowym, np. z krajów arabskich. Skutki gospodarcze przejawiają się w gwałtownych wahaniami cen na giełdach, wzroście cen ropy naftowej, spadku dochodów w turystyce czy też, tak jak w przypadku Stanów Zjednoczonych, zwiększeniu wydatków na zbrojenia, które są potrzebne w walce z terroryzmem.

Bezpieczeństwo na Bliskim Wschodzie

We współczesnych stosunkach międzynarodowych jednym z najważniejszych regionów geopolitycznych jest region Bliskiego Wschodu. Bogate złoża surowców, w tym gazu ziemnego i ropy naftowej, sprawiają, że niektóre państwa regionu wpływają na stosunki polityczne w skali globalnej. Najwięcej aktualnych sporów oraz konfliktów międzynarodowych występuje na Bliskim Wschodzie, a w ich rozwiązanie zaangażowane jest wiele organizacji międzynarodowych i państw. Joseph S. Nye napisał, iż: „Bliski Wschód jest areną prawdopodobnie najdłużej trwających konfliktów na świecie”. Przyczyn konfliktów doszukuje się w nacjonalizmie, kwestiach wznawianych i polityce równowagi sił. Między innymi można wspomnieć o konflikcie palestyńsko-izraelskim, irańskim narodowym programie atomowym czy rywalizacji szyicko-sunnickiej, która przekłada się na rywalizację o dominację

na Bliskim Wschodzie między Iranem a Arabią Saudyjską. Niestabilna sytuacja wewnętrzna w niektórych państwach jest także jednym ze źródeł konfliktów i sporów w regionie. Tutaj należy wskazać sytuację polityczną w Libanie, napięcia polityczne oraz społeczne w Arabii Saudyjskiej, oraz niepodległościowe aspiracje Kurdów.

Bliski Wschód to region, gdzie od dłuższego czasu coraz częściej pojawiają się działania terrorystyczne. Doprowadza do nich ludność arabska, kurdyjska, żydowska i irańska. Patrząc daleko wstecz można zauważyć pierwsze zjawiska o charakterze terrorystycznym, np. ugrupowania żydowskie religijno-polityczne Zelotów, którzy działali w I wieku oraz szyicka sekta Asasynów, której działalność miała miejsce w XI wieku. Krzysztof Karolczak sektę Asasynów uznał za „prekursorów terrorystycznego ugrupowania najemników”⁹. Fred Halliday stwierdził, że „pierwszymi terrorystami w polityce współczesnej nie byli bynajmniej mieszkańcy Bliskiego Wschodu, lecz rosyjscy anarchiści, irlandzcy republikanie, nacjonaliści armeńscy i bengalscy, po nich zaś żydowscy syjoniści, Grecy cypryjscy i inni w okresie po II wojnie światowej”¹⁰.

Bliski Wschód obejmuje państwa od Egiptu, przez Lewant, Turcję, Półwysep Arabski do samego Iranu włącznie. Państwa bliskowschodnie to: Arabia Saudyjska, Bahrajn Egipt, Irak, Iran, Jemen, Izrael, Katar, Kuwejt, Jordania, Libia, Oman, Syria, Zjednoczone Emiraty Arabskie i Turcja. Niektórzy dodają także Afganistan, Cypr, a niekiedy też Pakistan.

Terroryzm w obszarze regionu Bliskiego Wschodu pojawił się jeszcze przed drugą wojną światową. W 1931 roku wyodrębniła się z Hagany Narodowa Organizacja Zbrojna (Ecel). Demonstrowała ona swój sprzeciw wobec zbyt kompromisowej polityki Światowej Organizacji Syjonistycznej wobec obecności Arabów i Brytyjczyków w Palestynie oraz w odniesieniu co do sprawy narodu żydowskiego. Wszystko to działo się pod wpływem Władimira Zeewa Żabotyńskiego¹¹.

W literaturze ocenia się terroryzm jako „broń słabych”, czyli tych, którzy nie pójdą na otwartą walkę z przeciwnikiem. Działania terrorystyczne pojawiają się zawsze, gdy dana organizacja, bądź pojedyncze osoby nie potrafią lub nie mają możliwości realizacji swoich celów na płaszczyźnie niewymagającej użycia przemocy. Stosowanie przemocy dla takich ludzi jest idealną metodą do osiągnięcia założonych przez siebie celów¹².

Źródła działalności terrorystycznej na Bliskim Wschodzie można znaleźć na kilku płaszczyznach. Pierwszą z nich są działania terrorystyczne, które są wpisane w założenia ideologiczne. Patrząc na organizacje, które mają w swych założeniach zniszczenie państwa Izraela można zauważyć, że takie cele pociągają za sobą działania zbrojne, których nie można zrealizować bez użycia przemocy. W Izraelu także nie brak jest organizacji oraz ruchów o charakterze fundamentalistycznym. Ugru-

⁹ K. Karolczak, *Encyklopedia terroryzmu*, Wydawnictwo Spółdzielcza Agencja Reklamowa SPAR, Warszawa 1995 s.27.

¹⁰ F. Holiday, *Islam i mit konfrontacji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Warszawa 2002, s. 41.

¹¹ Tamże, s. 48.

¹² Tamże, s. 50.

powania te, tak jak ich arabskie odpowiedniki, nie widzą możliwości kompromisu. Jednym z przykładów jest partia Kach, została założona w 1973 roku przez Meira Kachanego. Retoryka prawicowa założyciela doprowadziła do likwidacji partii w 1988 roku, później organizacja działała w podziemiu. M. Kachane chciał wyrzucenia wszystkich Arabów z państwa izraelskiego. Głosił, że Żydzi powinni zwalczać nie-Żydów, ale także wszystkich Żydów, którzy są przeciwni jego ideologii¹³.

Kolejną płaszczyzną są działania terrorystyczne, które wymusza sytuacja polityczna oraz brak możliwości zrealizowania swoich celów. Tę płaszczyznę determinuje międzynarodowa sytuacja polityczna, w której widoczny jest brak kompromisu ze strony organizacji palestyńskich oraz Izraela. Widoczne są w owym konflikcie dynamiczne zjawiska uwarunkowane ewolucją oraz zmianami politycznymi.

Zadania ochrony oraz udzielania bezpośredniej pomocy humanitarnej palestyńskim uchodźcom powierzono Agencji Narodów Zjednoczonych do spraw Pomocy Uchodźcom Palestyńskim na Bliskim Wschodzie (UNRWA). Agencja została w szczególności zobowiązana do opracowania programu pomocy tym osobom. Zadania, jakie wykonywała agencja to współpraca z rządami państw regionu, w których schronienie znaleźli palestyńscy uchodźcy, oraz konsultacje z państwami regionu dotyczące działań, które powinny być podejmowane w sprawie uchodźców palestyńskich, gdy międzynarodowa pomoc nie byłaby dłużej dostępną dla tych osób. Od 1 maja 1950 roku, czyli od początku swojej działalności, UNRAWA traktowana była jako organizacja humanitarna, jednak nie posiadała żadnych uprawnień do rozwiązywania problemów związanych z uchodźstwem, ani do kontroli realizacji takich zadań. Prawo do prowadzenia repatriacji uchodźców palestyńskich na mocy rezolucji Zgromadzenia Ogólnego otrzymała Komisja Koncyliacyjna Narodów Zjednoczonych dla Palestyny. Ochrona uchodźców palestyńskich i rozwiązanie ich problemu spoczywały na barkach tej komisji.

Źródła działań terrorystycznych w kwestii konfliktu izraelsko-palestyńskiego nie stanowią zjawiska całościowego, dlatego, że odnoszą się do określonej sytuacji historycznej, a nie do czasów obecnych. Ugrupowania fundamentalistyczne stosują obłudną retorykę, wykorzystując przy tym ekonomiczną sytuację społeczności palestyńskiej. Zdecydowanie ułatwia im to działania terrorystyczne. Ten czynnik najbardziej determinuje występowanie działań terrorystycznych w konflikcie izraelsko-palestyńskim.

Charakterystyka palestyńskich organizacji terrorystycznych

W roku 1957 utworzony w Kuwejcie został Palestyński Ruch Wyzwolenia Narodowego czyli, w skrócie Al-Fatah. Założycielem ugrupowania był Jasir Arafat. Działalność finansowana była poprzez darowizny zwolenników. Najwyższym celem organizacji było wyzwolenie Palestyny. W końcu lat 50. XX wieku w Syrii,

---

¹³ Tamże, s. 51.

Jordanii, Libanie, Strefie Gazy oraz Katarze istniały niewielkie komórki Al-Fatahu. W roku 1964 podczas zebrania I Palestyńskiego Kongresu Narodowego powołano do funkcjonowania Organizację Wyzwolenia Palestyny, wraz z tym wydarzeniem Al-Fatah zyskał na znaczeniu otrzymując od państw arabskich fundusze na działalność Palestyńskiej Armii Wyzwoleńczej¹⁴.

Ideologia organizacji opiera się na walce zbrojnej w celu wyzwolenia Palestyny spod panowania Izraela. Al-Fatah jest największym ogniwem świeckiego nurtu nacjonalizmu palestyńskiego. Pomimo nieufności względem państw arabskich ruch nie do końca został niezależny, między innymi dlatego, iż otrzymywał potężne wsparcie dochodowe od strony Syrii od roku 1962¹⁵.

Czarny Wrzesień jest jedną z frakcji Al-Fatah, która powstała w 1971 roku, po śmierci jednego z przywódców Al-Fatahu. Frakcja składała się z członków, którzy postanowili wziąć odwet na królu Husseinie za morderstwa na Palestyńczykach w 1970 roku.

Al-Fatah: Tanizm to frakcja znajdująca się wewnątrz Al-Fatah. Członkowie Tanizm zyskali większą popularność podczas Intifady Al-Aksa oraz poprzez udział w walkach z Izraelczykami. Frakcja do swej działalności rekrutuje także kobiety, które biorą udział w samobójczych zamachach bombowych.

Brygady Męczenników Al-Aksa frakcja powstała podczas Intifady Al-Aksa. Po utworzeniu skupiała się wyłącznie na izraelskich żołnierzach, ale od 2002 roku atakowani także byli cywile. Organizacja często przeprowadzała zamachy terrorystyczne z wykorzystaniem dzieci. W roku 2004 po śmierci Jasira Arafata frakcja zmieniła nazwę na Brygadę Męczenników Jasira Arafata.

Force 17 oddział wojskowy Al-Fatah założony w latach 70 przez dowódcę Al-Fatahu, zapewniający ochronę władzom organizacji oraz palestyńskiemu prezydentowi. W latach 90 frakcja oficjalnie została włączona do palestyńskich sił bezpieczeństwa. Członkowie są mocno powiązani z innymi grupami terrorystycznymi i zawsze udzielają im wsparcia.

Organizacja Wyzwolenia Palestyny została założona przez dwie organizacje: Ludowego Frontu Wyzwolenia Palestyny (LFWP) oraz Ludowo-Demokratyczny Front na rzecz Wyzwolenia Palestyny (LDFWP). Obecnie w skład OWP wchodzi ugrupowania takie jak: Al-Fatah, Ludowy Front Wyzwolenia Palestyny, Front Wyzwolenia Palestyny, Arabski Front Wyzwolenia, Palestyńska Partia Ludowa, Palestyński Front Arabski, Palestyńska Unia Ludowa, Palestyński Front Arabski oraz Palestyński Ludowy Front Walki. Organizacja została powołana na I Palestyńskim Kongresie Narodowym w 1964 roku we Wschodniej Jerozolimie. Pierwszym przewodniczącym OWP był Ahmad asz-Szukajri, a wraz z organizacją utworzono Armię Wyzwolenia Palestyny, która została oficjalną siłą zbrojną OWP. Organizacja Wyzwolenia Palestyny jest świecką, dążącą do odrębności pod względem narodowym, politycznym, etnicznym, religijnym organizacją separatystyczną. Jej

¹⁴ J. Piotrowski, *Spór o Palestynę*, Wydawnictwo Ministerstwo Obrony Narodowej, Warszawa 1983, s. 109.

¹⁵ J. Jarząbek, *Palestyńczycy na drodze do niepodległości. Rozwój, przemiany i kryzys palestyńskiego ruchu narodowego*, Wydawnictwo Trio, Warszawa 2012, s. 79.

podstawowym celem jest utworzenie państwa palestyńskiego. Według OWP, Palestyna powinna być niepodległym, świeckim i demokratycznym państwem. Organizacja na samym początku walczyła o całkowitą likwidację państwa izraelskiego, licząc, że w to miejsce powstanie nowe państwo, które będzie obejmowało cały obszar Palestyny. W roku 1988 została przez kierownictwo organizacji przyjęta decyzja o uznaniu państwa izraelskiego, a w roku 1969 nowym przewodniczącym został wybrany Jasir Arafat.

Najwyższym organem OWP jest Palestyńska Rada Narodowa. Wybiera ona Centralną Radę wraz z Komitetem Wykonawczym, które reprezentują Palestyńską Radę Narodową. Za finansowanie działalności organizacji odpowiada Palestyński Fundusz Narodowy. OWP wyszła z inicjatywą utworzenia mniejszych organizacji takich jak: Palestyńskie Towarzystwo Pracy, Palestyńska Agencja Informacyjna, Palestyński Czerwony Krzyż i Ośrodek Planowania.

Hamas jest fundamentalistyczną organizacją terrorystyczną działającą głównie na terytorium Palestyny. Powstała ona w 1987 roku w Strefie Gazy. Początkowo swoich członków organizacja rekrutowała ze stowarzyszenia społeczno-religijnego, które nawiązuje do Stowarzyszenia Braci Muzułmanów. Przywódcą Hamasu jest obecnie Ismail Hanija, który zastąpił Chaleda Meszala. Meszal przewodził Hamasowi w latach 2009-2017. Organizacja głosiła hasło dżihadu, dzięki temu chcąc wyzwolić Palestynę od obcych.

W roku 1991 członkowie Hamasu twierdzili: „Jesteśmy za prawdziwym pokojem i sprawiedliwością, która zwróci narodowi palestyńskiemu jego ziemię i honor. Ale to może nastąpić dopiero wtedy, gdy obcy najeźdźcy, czyli Żydzi powrócą do krajów, z których przybyli”¹⁶. Hamas jest uważany za głównego rywala Organizacji Wyzwolenia Palestyny¹⁷. Na samym początku rozmów Organizacji Wyzwolenia Palestyny z Izraelem zazwyczaj odrzucał jakiegokolwiek negocjacje i kompromisy.

Zmiany polityczne na Bliskim Wschodzie miały kluczowy wpływ na powstanie Hamasu. Dużym impulsem dla Stowarzyszenia Braci Muzułmanów, z którego działalnością związane jest powstanie Hamasu, był zbliżający się proces pokojowy na Bliskim Wschodzie i realna wizja powstania suwerennego palestyńskiego państwa. Stowarzyszenie podjęło walkę o wpływy polityczne, a Hamas miał być jedynie narzędziem do utworzenia państwa palestyńskiego na islamskiej podstawie.

Hamas, pomimo tego, iż głosił hasła fundamentalistyczne, to nie wykazywał żadnych powiązań z innymi organizacjami religijnymi. Tuż po powstaniu Hamas nie przyznawał się do swoich powiązań z Braćmi Muzułmanami. W pierwszej intifadzie udział wzięła wielka część społeczeństwa palestyńskiego, w tym znaczna część popierająca Braci Muzułmanów. Wkrótce Hamas przyznał się do tego, że jest częścią Stowarzyszenia Braci Muzułmanów, wychodzącym z politycznymi postulatami i nastawionym na walkę.

¹⁶ C. Mojsiewicz (red.), *Słownik współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*, Wydawnictwo Atla 2, Wrocław 1998, s. 26.

¹⁷ Tamże, s. 27.

Celem Hamasu była wojna z Izraelem, któremu szejc Jassin „nie przyznawał prawa do najmniejszego skrawka między Morzem Śródziemnym a Jordanem”. Na temat Żydów mówił: „sześć milionów potomków małp rządzi teraz wszystkimi narodami świata, ale ich dzień również nadejdzie. Allachu! Zabij wszystkich, nie oszczędź ani jednego”.

Organizacja otrzymywała na swoją działalność liczne fundusze z wielu źródeł. Rozproszenie jej członków było jednym z najważniejszych źródeł czerpania funduszy w Stanach Zjednoczonych i w Europie Zachodniej. Związana z Hamasem The Holy Land Foundation for Relief and Development to organizacja, przeciwko której Departament Sprawiedliwości Stanów Zjednoczonych wystosował 42 zarzuty. Przez długi czas była ona podejrzewana o popieranie terrorystów przez zbiórkę i przekazywanie pieniędzy dla Hamasu. We Francji dla Hamasu fundusze zbierała organizacja *Comite de bienfaisance et de secours aux Palestiniens*, w Szwajcarii - *Association de Secours Palestiniens*. Z Syrii i Iranu Hamas również otrzymywał część pieniędzy, a także pozyskiwał fundusze od ośrodków pomocowych, instytucji pozarządowych i islamskich instytucji religijnych na rzecz „światowego muzułmańskiego ruchu fundamentalistycznego”¹⁸. Ziad Abu Amr twierdził, że beneficjentem sił islamskich w Afganistanie był Hamas. „Muzułmanie na wskroś całego świata, włączając Europę i Stany zjednoczone oferują popracie dla mudżahedinów z Palestyny”¹⁹.

Jedną z podstawowych różnic ideologicznych między Palestyńskim Islamskim Dżihadem, a Hamasem wiąże się ze strategią grup. Hamas wierzył, że islam powinien rozciągnąć się na całe społeczeństwo przed przystąpieniem do walki o Palestynę. W przeciwieństwie do Hamasu – Palestyński Islamski Dżihad, uważa walkę zbrojną za strategię politycznego działania, nie wierzy w islamską transformację społeczeństwa, która miała być warunkiem wstępnym do wyzwolenia Palestyny i ustanowienia islamskiego państwa w jej granicach.

Palestyński Islamski Dżihad nie miał ściśle określonej struktury. Około dziesięć palestyńskich ugrupowań wchodziło w skład tej organizacji. Podobnie jak w przypadku innych organizacji fundamentalistycznych na Bliskim Wschodzie, Rada Konsultacyjna jest głównym organem decyzyjnym Palestyńskiego Islamskiego Dżihadu. Grupa swoje biura miała rozlokowane w Bejrucie, Damaszku, Chartumie i Teheranie. Organizacja miała swoich zwolenników w regionie Bliskiego Wschodu, w Europie i Stanach Zjednoczonych²⁰.

PID nie starał się rozwijać infrastruktury społecznej czy też edukacyjnej, która mogłaby się stać społecznym zapleczem grupy. Matthew Levitt stwierdził, że organizacja była w stanie wypełniać tylko podstawowe logistyczne i finansowe zadania poprzez swoje niewielkie zaangażowanie w działalność społeczną. Do funkcjonujących pod szyldem PID zaliczył dwa stowarzyszenia charytatywne, które pracowały w Gazie, czyli Stowarzyszenie Charytatywne Ansar (Al-Ansar Charity

¹⁸ B. Tibi, *Fundamentalizm religijny*, Wydawnictwo Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa, 1997, s. 119.

¹⁹ Tamże, s. 16-17.

²⁰ Tamże, s. 148.

Association), a także Towarzystwo Ihsan (Al-Ihsan Society). Palestyński Islamski Dżihad wraz z Islamskim Ruchem Oporu bardzo mocno zdominowały działalność zbrojną wśród palestyńskich organizacji zbrojnych. Jeśli pojawiły się w wiadomościach informacje na temat nowych fundamentalistycznych organizacji terrorystycznych w Palestynie, to po jakimś czasie ukazywała się notka, że za taką nowopowstałą organizacją stał Hamas czy też Palestyński Islamski Dżihad.

Bartosz Bolechów uważał, że „ewolucja z raczej świeckich pozycji zajmowanych przez OWP i tradycyjne palestyńskie ugrupowania terrorystyczne, do ideologicznego islamu stała się zjawiskiem charakterystycznym szczególnie od lat osiemdziesiątych”²¹. Można mówić tu o aktywizacji społeczności islamskiej, aczkolwiek grupy głoszące ideologie fundamentalistycznemu na terytoriach palestyńskich były obecne od dziesiątków lat.

W Jordanii w 1953 roku powstała Islamska Partia Wyzwolenia. Była to organizacja, w której skład wchodziłi Jordańczycy i Palestyńczycy, głoszący hasła przywrócenia kalifatu. Namawiali oni do dżihadu, pojmując go jako walkę ze słabościami i samo-doskonalenie się w imię Boga. Nie wyrzekła się jednak całkowicie walki zbrojnej. Palestyński polityk Taqi ad-Ain an-Nabhani w swojej publikacji sporządzonej, kiedy był jeszcze członkiem Braci Muzułmanów, nasuwał pomysły, które miały pomóc muzułmanom w odzyskaniu całości Palestyny, jednak nie chciał w niej stworzenia islamskiego państwa.

Od lat 70. XX wieku na Zachodnim Brzegu Jordanu bardzo aktywny był głównie ruch salaficki, który w swojej ideologii odwoływał się głównie do przekazów pierwszych pokoleń muzułmanów.

Tradycjonalizm Braci Muzułmanów, pomimo tego, że nie nakłaniał bezpośrednio do przemocy, stanowił podłoże dla organizacji terrorystycznych, zaczynając od Hamasu i Palestyńskiego Islamskiego Dżihadu, a kończąc na Al-Kaidzie Usamy Ibn Ladina, której mentorem był przez długie lata palestyński duchowny członek Braci Muzułmanów, Abdallah Azzam. Szajch A. Azzam, po przenosinach do Peszawaru w Pakistanie zaczął dżihad przeciw niewiernym. Właśnie dzięki jego działalności zebrano sporo ochotników palestyńskich do wojny w Afganistanie ze Związkiem Radzieckim. Na podstawie założeń Braci Muzułmanów utworzyło się także Stowarzyszenie Nauki Koranu – konserwatywna grupa Mohameda Awwada²².

Podsumowanie

Palestyńskie organizacje terrorystyczne powstały z konieczności walki o dobro ludności palestyńskiej wygnanej z domów w rezultacie wojen arabsko-izraelskich. Główną ideą ich powstania było również utworzenie państwa palestyńskiego, w którym ta ludność mogłaby żyć. Cechą charakterystyczną palestyńskich organizacji terrorystycznych jest ich – w różnym stopniu rozwinięty – nacjonalizm.

²¹ B. Bolechów, *Terroryzm w świecie...*, dz. cyt., s. 306.

²² Tamże, s. 289.

Wzorem dla palestyńskich organizacji terrorystycznych o motywacji religijnej stała się taktyka szyickiej organizacji terrorystycznej, jaką jest Hezbollah. Z libańskiego ugrupowania wzięto przede wszystkim wzorce organizacyjne. Zarówno na czele libańskiej, jak i części palestyńskich organizacji znajdowała się rada konsultacyjna. Ponadto, przez akcje socjalne oraz umiejętne wykorzystywanie środków masowego przekazu organizacje te zyskiwały przychyłność społeczeństwa. Hezbollah najbardziej oddziaływał na palestyńskie organizacje terrorystyczne w zakresie metod terroryzmu antyizraelskiego, jakich używał.

Metody terrorystyczne stosowane wobec Palestyńczyków przez osadników żydowskich stanowiły bardzo drastyczny rys w historii Bliskiego Wschodu. Na Terytoriach Okupowanych przemoc antypalestyńska była często ignorowana przez analityków oraz środki masowego przekazu. Większość wiadomości i analiz, także współcześnie, dotyczy zazwyczaj terroryzmu palestyńskiego oraz działań izraelskiej armii. Niebezpieczeństwo przejęcia kontroli fundamentalistów żydowskich nad izraelską bronią jądrową, razem z planami zniszczenia meczetów na Wzgórzu Świątynnym stanowią największe zagrożenia dla pokoju na Bliskim Wschodzie.

Literatura:

1. Białek T., *Terroryzm manipulacja strachem*, Wyd. Studio Emka Warszawa 2005.
2. Bolechów B., *Terroryzm w świecie podwubiegunowym: przewartościowania i kontynuacje*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2003.
3. Hoffman B., *Oblicza Terroryzmu*, Wyd. Bertelsmann Media, Warszawa, 2001.
4. Halliday F., *Bliski Wschód w stosunkach międzynarodowych. Władza, polityka i ideologia*, Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2009.
5. Jarzabek J., *Palestyńczycy na drodze do niepodległości. Rozwój, przemiany i kryzys palestyńskiego ruchu narodowego*, Wyd. Trio Warszawa 2012.
6. Karolczak K., *Encyklopedia terroryzmu*, Wyd. Spółdzielcza Agencja Reklamowa SPAR Warszawa, 1995.
7. Kopaliński W., *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych*, wyd. Wiedza Powszechna Warszawa 1983.
8. Kosta R. A., *Terroryzm jako zagrożenie dla bezpieczeństwa cywilizacji zachodniej w XXI wieku*, Wyd. Adam Marszałek Toruń 2007.
9. Mojsiewicz C., (red.), *Słownik współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*, Wyd. Atla 2, Wrocław 1998.
10. Münkler H., *Wojny naszych czasów*, Wyd. WAM, Kraków 2004.
11. Piotrowski J., *Spór o Palestynę*, Wyd. Ministerstwo Obrony Narodowej, Warszawa 1983.
12. Szlendak T., *Terroryzm oczami socjologa*, [w:] V. Kwiatkowska-Dural (red.) *Terroryzm*, Wyd. Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2002.
13. Tibi B., *Fundamentalizm religijny*, Wyd. Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa, 1997.